

ГОДИШЕН ДОКЛАД

Превенцията на насилието при деца в риск и деца във висок риск

ИНСТИТУТ ПО СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ И ПРАКТИКИ

www.sapibg.org; sapi@sapibg.org

София, бул. „Гоце Делчев“ №48, офис 6

+359 894412368

Съдържание

ВЪВЕДЕНИЕ	2
1. Обща превенция на насилието	2
1.1. Какво казват децата за насилието в училище и извън него?	3
1.2. Разпознават ли децата и семействата насилието и сигнализируют ли за него?	4
1.3. Може ли промяната в познанието и нагласите да намали насилието над деца?	5
1.4. Опитът на ИСДП по осъществяване на обща превенция и превантивна общностна работа налага няколко основни заключения и препоръки.	6
2. Превенция на насилието при деца в риск и деца във висок риск, (жертви на насилие, злоупотреба, с поведенчески трудности и поведение в конфликт със закона)	7
2.1. Кои са децата в риск и деца във висок риск, с които работихме през годината?	7
2.2. Как посрещаме нуждите на деца в риск и деца във висок риск, (жертви на насилие, злоупотреба, с поведенчески трудности и поведение в конфликт със закона)?	11
2.3. Базирана на познание практика на работещите в ИСДП	20
3. Повишаване на компетенциите по социална работа в нашата страна	28
3.1. Центърът за компетентности и професионално развитие към ИСДП	28
3.2. Обучения на специалисти от страната	29
3.3. Подкрепа в развитие на приемната грижа	30
3.4. Предоставяне на супервизии на социални услуги	30
3.5. Възможности за подобряване на приноса на ИСДП за развитие на компетенциите на специалистите от страната.	30
4. Комуникация и партньорства	31
5. Управление и организация, финансова стабилност	32

ВЪВЕДЕНИЕ

Целта на Годишния доклад е да направи изводи, очертае основни тенденции, идентифицира процеси, предизвикателства и добри практики, които могат да допринесат за общото развитие на социалната работа с деца и семейства у нас, като анализира информация и данни от свои изследвания, доклади и статистика от социалните услуги, предоставяни от Институт по социални дейности и практики през 2023 г.

Критерии за анализа на набраните данни и информацията са:

- най-добрият интерес на детето;
- стандартите за дружелюбно към децата правосъдие;
- стандартите на модела “Барнахуз”;
- стандартите за качество на социалните услуги.

Основни източници на информация:

Докладът включва анализ на: предоставяне на социални услуги, управлявани от ИСДП; предоставяне на обучения, супервизия, методическа подкрепа и други форми за професионално развитие на специалистите на секторно и междуинституционално ниво; пилотиране на нови практики и дейности в областта на превенция на насилието над деца и спазване правата на децата; провеждане на изследвания и експертни оценки; принос за развитие на политики в подкрепа на деца и семейства; национално и международно сътрудничество; организация и управление, приоритети за развитие на организацията.

Превенцията на насилието при деца в риск и деца във висок риск беше основна цел в дейностите на ИСДП и през 2023 година. Усилията ни бяха насочени към подкрепа за гарантиране на правата и най-добрия интерес на деца, жертви на насилие, злоупотреба, деца с поведенчески трудности и деца в конфликт със закона, чрез разработване и прилагане на програми за превенция, интервенция, застъпничество за права, предоставяне на специализирана подкрепа.

1. Обща превенция на насилието

През 2023 в дейности по обща превенция са включени общо 550 участници. От тях 320 са деца и 230 родители. Реализираните дейности включват работа в и с уязвими общности и групи деца и родители, както и работа в училищен контекст по превенция на тормоз и насилие. Общата превенция е реализирана, като част от проектната и изследователска дейност на ИСДП и като част от дейностите на социалните услуги.

1.1. Какво казват децата за насилието в училище и извън него?

За целите на дейностите по обща превенция проведохме изследване на нуждите в осем училища, което даде възможност да се очертаят актуални тенденции свързани с насилието между връстници в училищна среда.¹

Има известен напредък в разпознаване на насилието като проблем и сред педагогическите общности. Анализът на резултатите показва, че 80% от учениците и 63% от учителите-участници в изследването смятат, че насилието в училище е често срещан проблем. Най-често срещаната форма на насилие, идентифицирана от 81% от учениците в изследването, е социалното изключване (маргинализация), следвана от вербалното насилие (71%). В такива случаи най-често се наблюдава дискриминация по социален и икономически статус, етническа принадлежност, националност или сексуална ориентация. Този тип насилие често се преживява остро и болезнено, или води до различни форми на самоизключване от средата, от отказ да се създават приятелства до постепенно отпадане от образователната система в по-тежки случаи. Разбира се, факторите, които влияят върху психологическото и социалното развитие на детето, както и неговата способност за интеграция, са сложни и многостранни. Детето съществува в множество контексти, които взаимодействат както един с друг, така и директно върху него. Семейните взаимоотношения, които са в пряка връзка с по-широките обществени норми, играят ключова роля в развитието на способността на детето да навигира в междуличностната динамика. Във връзка с половите стереотипи и тяхното въздействие като фактор за насилие и тормоз изследването показва, че стереотипите за момчетата и момичетата имат ясни корени в традиционните възприятия двата пола, като от момичетата се предполага да са по-женствени и да имат повече нужда от защита. Да имат повече гаджета не е твърде голям проблем. Определянето на момичетата като “слабия пол” може да се окаже причина върху тях да се упражнява насилие. В този смисъл е възможна и хипотезата, че, ако едно момиче възприема себе си като част от “слабия пол”, тя може, умишлено или не, да се постави в позицията на жертва. Интересно е, че известни пробиви в обичайния стереотип се наблюдават по отношение на момчетата. Така например със сравнително добро око се гледа на това те да показват емоциите си, поощрява се участието им в домакинството, и категорично се смята, че нямат никакво основание да ударят приятелката си. Въпреки това обаче, предпочитаният от младежите стереотип за двойка е „силният и стабилен“ мъж и „по-емоционалната“ жена до него.

Различия във възпитанието, в отношението към насилието като инструмент за постигане на цели, поради което темата се насочва към участието на родителите в тези процеси.

“Хората трябва да се интересуват повече от децата, защото има деца, които страдат и им е тъжно. Ако им покажеш, че не ти пука това насилие пак ще се повтори.” (И., момче, 17г.)

Според мнението на децата конфликтите в училище се пренасят извън него. На места, където децата са скрити от погледите на възрастните. Според тях извън училище си изложен на повече рискове и вероятността да станеш жертва на дадена агресия нараства. От друга страна в училище се установяват трайни отношения между децата. Поради което да попаднеш в позиция на лесна жертва на насилие и да останеш в нея също е възможно. Аргументите на

¹ Проект CARING “Да предизвикаме социалните норми, за да намалим насилието в училище”, <https://sapibg.org/bg/news>

децата насилието да се случва в училище са различията, които децата и семействата имат по между си.

Изводите сочат, че социалните и полови норми и стереотипи са значим фактор за насилието в училище, и трябва да бъде фокусирани усилия и превантивни дейности за адресиране на проблема.

1.2. Разпознават ли децата и семействата насилието и сигнализират ли за него ?

Основна бариера срещу сигнализиране на насилие и търсене на подкрепа е недоверието към институциите. Според данни от проучване в училище², учителите реагират в 76% от случаите, когато учениците докладват за инциденти, но само 48% от учениците са склонни да съобщят за такъв опит. Това поражда въпроси като: В кои случаи учениците докладват или се справят сами? Защо понякога премълчават? Кои са другите участници в справянето с насилието - родители, братя и сестри, приятели или други институции? Изследването на тези въпроси може да помогне за по-ефективни стратегии за справяне с насилието. Според обратната връзка на децата³ и данни от изследване във високо уязвими общности⁴ бариерите пред съобщаване за насилие в училище или в семейството са свързани с недоверие и/или непознаване на отговорностите на институциите и на възможностите детето и семейството да получи подкрепа за преодоляване на проблема. Доверието в институциите според децата е свързано с тяхната способност да достигат до децата, да ги информират на достъпен език и да бъдат ефективни в предприемане на мерки по ограничаване на насилието върху децата.

Съществуват и културни пречки, свързани с висока толерантност към някои форми на насилие, особено емоционално и физическо.

Мнението на децата е, че мерките за ограничаване на насилието често не работят и особено, когато става дума за емоционалният и психическия тормоз, който трудно се доказва и детето трудно може да се намери подкрепа и да вземе решение да сигнализира.

„Дете, което е преживяло насилие се нуждае от някого, който да го разбере, който е способен не само да го изслуша, но и да отговори на неговите въпроси и на когото може да се довери иначе няма да сподели (X. момче, 17г.)

Не се сигнализира поради непознаване на възможностите и наличните ресурси. Обратна връзка на децата показва, че има бариери пред съобщаването за насилие, че липсва достатъчно и достъпно представена информация за подкрепа и права, което води до преживявания за недоверие и безпомощност. Откроява се нуждата от добре планиран и системна обща превантивна дейност, която да е адаптирана към нуждите на децата.

Груповите превантивни програми в социалните услуги и на терен в училищата показват положителни резултати по отношение на повишаване на осведомеността и уменията на децата

² Пак там

³ В рамките на проект i:Access My Rights - задвижвана от изкуствен интелект подкрепа за интелигентно правосъдие по отношение на децата в Европа (AI-driven support for a smart justice with children in Europe). Проектът има за цел да подобри достъпа до информация и правна помощ за децата, които са преживели насилие, чрез създаване на приложение (чатбот), което да насочва и информира децата за техните права и форми на подкрепа

⁴ Доклад от изследване на нуждите от подкрепа на деца, участващи в правни процедури и техните родители, Проект „Достъп до справедливост“; <https://justice.sapibg.org/bg>

за справяне с насилието и агресията. Обратна връзка от проведените инициативи показва, че децата придобиват важни социални умения и стратегии, което може да допринесе за намаляване на насилието в техния живот.

Разкриването на данни от децата за преживян тормоз или насилие в различни контексти, подчертава значението на създаването на безопасни пространства, където децата могат да споделят своите опитности и да получат необходимата подкрепа.

Резултатът от проведените дейности подчертават и значението на системния подход в превенцията на насилието над деца, чрез сътрудничество между различни институции и социални услуги.

Укрепването и разширяването на мрежата от партньори е от ключово значение за постигане на по-добри резултати в превенцията на насилието и подкрепата на децата в риск.

1.3. Може ли промяната в познанието и нагласите да намали насилието над деца?

Основното разбиране, по което и през тази година търсихме отговори, е че успешната превенция изисква въвличане на хората, за които се отнася в целия процес на разпознаване, сигнализиране и търсене на подкрепа.

Информирането на деца и родители за насилието, за последиците от него, за възможности за сигнализиране и търсене на подкрепа изисква сериозни професионални усилия за да достигне до тях, да бъде разбрано и осмислено.

В този контекст формите и методи за информиране придобиват все по-голямо значение. В дейностите по обща превенция услугите и проектите на ИСДП развива, пилотира, използва различни форми за достигане до целеви групи, до уязвими деца и общности.

През 2023 г. развихме практики в училище и нови практики, ориентирани към високорискови общности, организацията получи лиценз за предоставяне на общодостъпна социална услуга Мобилна превантивна общностна работа (общностна работа), съгласно чл. 15, т.3 от ЗСУ.

Продължава разработването на телефонно приложение за информиране на деца, жертви на насилие.

Като част от проектни дейности с цел развитие на специализирана услуга „Достъп до справедливост“⁵, специалистите на организацията се изправиха пред предизвикателства, свързани с работа на терен по мобилизиране на общността по превенция на насилието в двата най-големи ромски квартала на София-„Филиповци“ и „Факултета“. В партньорство с Фондация „Здраве и социално развитие“, експерти от ИСДП и екипът на услугата достигна до над 200 родители и деца от общността чрез редица информационни и обучителни дейности, в резултат на които общността бе информирана и сензитивирана за насилието над деца, за правата на децата, когато участват в правни процедури като жертви и извършители, за възможностите на родителите им ад се застъпват за тези права, за възможностите на социалната услуга да подкрепи достъпа на децата от общността до дружелюбно и справедливо правосъдие. Специално внимание бе дадено на практическите идеи за повишаване на осведомеността, тъй като липсата на информираност е една от основните пречки за поставяне във фокус висшите интереси на детето и застъпване за неговите права.

⁵ Проект „Достъп до справедливост“, <https://justice.sapibg.org/bg>

1.4. Опитът на ИСДП по осъществяване на обща превенция и превантивна общностна работа налага няколко основни заключения и препоръки.

Социалните и полови стереотипи, маргинализацията и вербалното насилие остават значими предизвикателства в училище. Необходимо е усилване на превантивните дейности и стратегии, които да включват участие на всички заинтересовани страни – ученици, учители, родители и институции. Важно е също така да се насърчава позитивната комуникация и да се предоставят подходящи форми на подкрепа и информираност, за да се създаде безопасна и подкрепяща училищна среда. Фокус върху работа по тежки случаи изисква значителни ресурси и на места ограничава възможностите за целенасочена и систематична работа по обща превенция.

Достигането до уязвими общности изисква подготовката и партниране за изграждане на доверие, запознаване с контекста и ежедневните предизвикателства пред децата и техните родители, разбиране на сложността на проблемите, с които се сблъскват.

Все още е недостатъчно развита систематизирана работа на всички нива за обхващане на рисковите групи чрез методите на обща и първична превенция, както и недостатъчно е развито междуинституционалното и сътрудничество и партньорство с организации, работещи на терен.

За преодоляване на предизвикателствата в осъществяване на дейности по първична превенция на насилието приоритетно развиваме:

- Разработване по на програми за общностна работа във всяко звено/услуга, включително стратегическо планиране и разпределение на ресурсите, включително обучение на персонала.
- Укрепване на партньорства с училища, органи на МВР и други ключови организации за по-ефективно сътрудничество и координация на местно ниво.
- Повишаване на усилията за информиране и консултиране като общодостъпни социални услуги за по-широко обхващане на рисковите групи и предоставяне на необходимата подкрепа.

Описаните предизвикателства се адресират, чрез поредица от дейности на ИСДП.

Информираността и обучението на деца, родители и педагози са ключови за превенция на насилието над деца. *Посланията, свързани с насилието е важно да бъдат разпознаваеми за специфичната общност.* Формулирането на посланията, предназначени за училище, за деца в училище, за общност изисква експертност и участие на децата, техните семейства, на учителите. Могат да се комуникират конкретни примери от ежедневието, които да спомогнат асоциирането с темата, така че темата да бъде припозната от хората, да се комуникира ясно и на разбираем език, да се избягва назидателен и агресивен тон, да се внуши, че ако детето е извършило престъпление, то трябва да поеме отговорност за деянието, да се разграничи поведението на детето от неговата личност, да се подчертават ползите от приятелско към детето правосъдие.

Успешен подход за повишаване на информираността е ползване на пакети от обучителни видеоматериали, които представят възстановка на проблемни ситуации с деца и възможностите на родители и професионалисти да приложат практики, ориентирани към правата на децата и дружелюбни процедури. В рамките на всички дейности на ИСДП бяха осъществени поредица от образователни събития: информационни срещи в общността,

ателиета за родители; обучителни семинари за общностни лидери, медиатори, учители, сътрудници за работа на терен; обучения на представители на институциите и заинтересованите страни; информационни събития: кампании, публикации, онлайн комуникация, общностни събития (Ден на отворените врати)⁶, конкурси, творчески дейности сред децата и младите хора в общността, привличане на медии и медийни партньори.

Интересна тенденция през тази година е видимото ангажиране на учители в дейности по повишаване на познанията и уменията на децата за превенция на насилието, основано на пола. Ангажирането на учителите⁷ в пряка интерактивна работа с детски групи по превенция на насилието и промяна на социалните норми, водещи до насилие се оказва добър подход за устойчивост на тези дейности.

Взаимодействието между училища и социални услуги за деца в риск е също добра тенденция, която в някои услуги е съвсем устойчива.

Подкрепата на педагогически специалисти в работата им по превенция на насилието чрез директни обучителни и преживелищни групови дейности⁸ с деца в училища и детски градини показва, че е необходимо нейното обхващане във всички социални услуги. Все още наборът от много програми, с които ИСДП разполага не се използват пълноценно.

2. Превенция на насилието при деца в риск и деца във висок риск, (жертви на насилие, злоупотреба, с поведенчески трудности и поведение в конфликт със закона)

Въз основа на данните за децата и родителите, които участват в дейности по превенция на насилието при деца в риск и деца във висок риск, (жертви на насилие, злоупотреба, с поведенчески трудности и поведение в конфликт със закона) на организацията през 2023 г. можем да очертаем следните специфики:

2.1. Кои са децата в риск и деца във висок риск, с които работихме през годината?

2.1.1. Картината на децата, жертви или свидетели на насилие продължава да бъде недостатъчно ясна, основно поради различните подходи за регистриране на данните. Има системи, които не регистрират случаи на насилие, част от данните са включени при регистриране на инциденти⁹. Няма системни данни за насилие да децата, лишени от свобода или задържани с мярка за неотклонение “Задържане под арест”, както и децата в други структури за задържане, данни за тях има само при проверки или специални заявки за достъп до информация. Проблем е и сигнализирането за насилие в тези структури, по данни на децата, те биха предпочели да не сигнализират.¹⁰ В системата за закрила се регистрират като жертви на насилие само деца, които са идентифицирани при наличие на сигнал за насилие към

⁶ КСУДС Шумен, Специализирана услуга „Достъп до справедливост“

⁷ Проект CARING “Да предизвикаме социалните норми, за да намалим насилието в училище“, <https://sapi.bg.org/bg/news>

⁸ КСУДС Шумен, ЦОП “Надежда”. Превантивна програма „По-добре да поговорим“ в социалните услуги на ЦНСТ „Любен Каравелов“ и ЦНСТ „Иван Вазов“. Групови сесии в социални услуги в ЦОП в София насочени към превенция на насилието и запознаване с различни позитивни модели за реакция и справяне.

⁹ ДАТА Мозаик, ИСДП, 2023 г., Национален доклад за България, <https://sapi.bg.org/bg/project/proektt-data-mosaic>

¹⁰ Пак там

тях. Трябва да се отбележи, че отново има случаи на несигнализиране от страна на полицията към системата за закрила дори при сигнали за сексуално насилие. Начинът, по който се изпращат и наличието изобщо на някаква заявка от страна на насочващите институции показва нагласа към профилиране, която не е по-прецизни критерии. Всяка от групите деца по различни трудности и проблеми може да включва и деца, преживели различни форми насилие, изоставяне, лоша родителска грижа, лоша алтернативна грижа. Различните системи имат различни подходи за регистриране и насочване, което не позволява на национално ниво да имаме една достатъчно ясна картина. ДАЗД стартира работна група за определяне на общи индикатори, които да позволяват постигане на реална картина, което от своя страна да позволи коректни анализи.

Очертава се тенденция на работа с реален брой случай, който целогодишно надвишава утвърдения капацитет с между 8 и 12 % повече. Това поставя темата за възможности на застъпничество на местно ниво за увеличаване на капацитетите на всяка от услугите, за да се гарантира по-високо качество и балансирано съотношение брой случай-персонал.

2.1.2. Децата, преживели насилие, малтретиране, злоупотреба са повече от официално посочените с които сме работили в ИСДП са почти 80% от всички деца.

По данни от социалните услуги, които ИСДП управлява се вижда, че най-многобройни са групите на деца с поведенчески трудности (257) и децата, жертви на насилие (227). От работата по случаи знаем, че често децата с трудности в поведението най-често са преживели някаква форма малтретиране, физическо или друго насилие, negliжиране. Децата, въввлечени в родителски конфликти (49) също са жертви, при всички случаи на емоционално насилие и злоупотреба, често от двамата си родители. Като прибавим и децата с поведение в конфликт със закона (47), които също имат история на насилие, изоставяне, малтретиране и пр., както и децата в алтернативна грижа, които отново най-малко са пострадали от изоставяне или раздяла с родното семейство, можем да кажем, че почти всички деца, с които сме работили индивидуално в услугите са преживели някаква форма на насилие.

2.1.3. Важно е да се отбележи, че от всички деца, с които сме работили повече от една четвърт са били участници в правни или административни процедури, което очертава специфични нужди от закрила, защита, гарантиране на права.

По-голямата част от всички деца са в сериозен риск (среден към висок) за здравето, психичното и физическо развитие. Особено уязвими са децата в маргинализирани общности и децата в алтернативна грижа. Тези деца имат намален достъп към социалните ресурси, включително социалните услуги поради дискриминационни нагласи в институциите, изразяващи с в приемане на тяхното страдание (социално изолиране, изоставяне в училище, агресия, ранни баркове и пр.) като нормално.¹¹

2.1.4. Децата от ромски произход по-често се срещат с правосъдието като предполагаеми извършители, отколкото като жертви на престъпления. Те вероятно са най-голямата група деца, обект на т.н. възпитателни мерки по ЗБППМН, които се налагат за бягства от дома или училище, за просия, за поведенчески прояви в училище, а след навършване на 14 години и на присъди за кражби, грабежи и пр. В процедурите като предполагаеми извършители те често не

¹¹ Доклад от участващо изследване в действие на нуждите от подкрепа на деца, участващи в правни процедури и техните родители, Проект „Достъп до справедливост“, ИСДП, 2023 г., <https://sapibg.org/bg/news/doklad-ot-uchastvashcho-izsledvane-v-deistvie-action-na-nuzhdite-ot-podkrepa-na-deca-uchastvashchi-v-pravni-proceduri-i-tehnite-roditeli>

са информирани на разбираем език, ползват служебна защита, която не е специализирана за деца, нямат достъп до подкрепа, извън системата за БППМН. От друга страна, твърде често те са жертви на насилие и престъпления, но нямат достъп до мерки за приятелско към детето правосъдие, дори изобщо до правосъдие, тъй като голяма част от сигналите за тях не достигат за образуване на досъдебни производства. Насилието над деца в ромската общност е проблем, който често се negliжира от самата общност, а и от институциите, адресирайки го към традиции и култура. Най-честата проява на насилие е negliжирането, което като последица има най-малко социално изключване, което от своя страна е основен рисков фактор и за виктимизация, и за прояви в конфликт със закона. Така тези деца по-често са обект на физическо и сексуално насилие, на въвличане в просия и проституция. Децата имат нужда от специални мерки за достъп до съществуващите мерки за защита за деца в наказателното правосъдие, било като свидетели, било като предполагаеми извършители. Такива специални мерки биха могли да бъдат набор от дейности за информиране, застъпничество, посредничество, консултиране, учене в умения, което по същество е специална програма за предоставяне на социални услуги по реда на ЗСУ.

2.1.5. Преобладаващата част от децата, с които работим са деца, които живеят със своите семейства – Фигура 1

*Фиг. 1 Профил на децата според мястото на грижа*¹² 2.1.6. Данните от нашата работа през годината показват, че продължава да е относително нисък дялът на децата в конфликт със закона, които имат достъп до психо-социална подкрепа и подкрепа за гарантиране на правата им, което е израз на тяхното неразпознаване като деца в риск от системата за закрила. Тази група деца, също с висока уязвимост поради етническа принадлежност, възраст, социални и културни особености в най-висок риск от злоупотреба и инситуционално малтретиране.¹³ По данни на НСИ за последните години има сериозна разминаване между броя на децата, извършили престъпления и обществената реакция, и в контекста на тази картина малкият брой деца, насочени към социални услуги е по-скоро симптом за липса на смислена и работа за

¹² Източник: годишни доклади на услугите за 2023 г.

¹³ Доклад от участващо изследване в действие на нуждите от подкрепа на деца, участващи в правни процедури и техните родители, Проект „Достъп до справедливост“, ИСДП, 2023 г., <https://sapiibg.org/bg/news/doklad-ot-uchastvashcho-izsledvane-v-deistvie-action-na-nuzhdite-ot-podkrepa-na-deca-uchastvashchi-v-pravni-proceduri-i-tehnite-roditeli>

превенция на рецидива при тях. Данните на НСИ показват, че детската престъпност у нас е по-скоро израз на маргинализация, на зависимости. Тежките насилствени престъпления, извършени от деца са по-скоро рядкост¹⁴, но високата им опасност и риск от вреда налагат осмисляне на нуждите на тези деца, така че да им се отговори по добре. Нуждите на тези деца са по-скоро предполагаеми, свързани с преживяно насилие, малтретиране в предишен период от живота им. Децата с нараняващо сексуално поведение се нуждаят от високо специализирана намеса, която да включва и санкции и психо-социална подкрепа.

Децата, лишени от свобода, посочват, че насилието съществува и е проблем, основно насилието, помежду им. Някои съобщават, че не участват в сбивания, и бива предпазливи, а другите не ги насилват, тъй като имат увреждане. Някои от децата говорят за насилие от страна на персонала (старшините, както ги наричат) основно по индиректен начин. Казват, че избягват да се жалват по различни поводи, тъй като после ще търпят последици, казват също, че нямат доверие на никого¹⁵.

2.1.7. *Сравнително ниският относителен дял на децата, въввлечени родителски конфликти, по-скоро отразява стремежът ни да работим с родителите, да локализираме и конфликта и решенията му при тях и да щадим децата. Тези деца все още не се разпознават като жертви на насилие, което е вероятно една от причините доста късно да бъдат “изпращани на услуги”, когато реалистично ползотворните намеси са силно ограничени. Често техните потребности и заявени мнения, желания се приемат като синонимни от професионалисти от различни сфери, включително системата за закрила, оято също често е въввлечена в конфликта и взема страна в него.*

Фиг. 2 Профил на децата според проблематиката ¹⁶

През тази година имаше сериозен ръст на разпитите на деца, преживели насилие, най-видим в ЦОП „Пиротска“, но също и в КСУДС, Видин. В тази дейност е важно да преминем от ползване на „синя стая“, към ангажиране със случая, което по същество е барнахуз модела.

¹⁴ НСИ, статистика на престъпността сред децата, 2020-22 г.

¹⁵ ДАТА Мозаик, ИСП, 2023 г., Национален доклад за България, <https://sapibg.org/bg/project/proektt-data-mosaic>.

¹⁶ Източник: годишни доклади на услугите за 2023 г.

2.1.8. Като извод можем да посочим също, че децата с които сме работили индивидуално в услугите и във всички дейности на организацията са с набор от проблеми и съответно набор от специфични нужди. Според профила на проблематиката на децата – от общия брой деца, с които сме работили в дейностите на организацията, включително и основно през социалните услуги на ИСДП през 2023 г. следва да се има предвид, че те попадат най-често в повече от една от описаните по-долу проблематики. Това подкрепя хипотезата, че децата насочвани за работа към услугите са със сложна и комплексна проблематика, нещо, което се запазва като тенденция и от предходните години.

2.2. Как посрещаме нуждите на деца в риск и деца във висок риск, (жертви на насилие, злоупотреба, с поведенчески трудности и поведение в конфликт със закона)?

Данните от дейностите на ИСДП през 2024 г. показват устойчива тенденция на професионализиране на отговорите, които ние се опитваме да даваме на нуждите на децата с комплексна и специфична проблематика и нужди.

2.2.1. Достъпът на тези деца до дейностите на организацията продължава основно да е през системата за закрила и то главно чрез направления и в този контекст продължава да е неясна разликата при насочванията чрез направления или чрез предварителна оценка на потребностите (ПОП). Вероятно критерият би трябвало да е свързан не само с наличието на риск, а по-скоро с изведена необходимост от прилагане на мерки за закрила, като си даваме сметка че мерките в карйна сметка носят в себе си същност на известна принуда. В този смисъл напарвлението би следвало да се избпоплзва в случаи, когато отговорните представители на детето не са ангажирани сериозно със справянето с този риск и има нужда да се намеси системата. Според нас е необходимо, да отпаднат направленията с молба на родителя/представителя и там да има само насочване с ПОП.

Насочвания от системата за закрила на детето	С направление от ОЗД/ДСП	Със заповеди от ОЗД/ДСП	С ПОП	ОБЩО
	566	26	318	910
Насочвания от правосъдната система				
съд				31
ОДМВР				30
МКБШПМН				3
През дейности на проекти				74
Самозаявили се				9
Общ брой деца				1057

Фиг. 3 Общ брой деца и родители, с които сме работили (Насочвания и дейности по проекти)¹⁷

Насочвания от правосъдната система има, Съд 31, ОДМВР 30, МКБППМН 3 и 9 самозаявили се като по съществената част са деца, които участват в правни процедури (146), като част от тях са и през системата за закрила. Прави впечатление незначителният брой насочвания от МКБППМН, което е проблемно, като се има предвид, че основната реакция на обществото е през възпитателни мерки, а тяхното изпълнение е поверено на професионалисти, които работят основно на граждански договор, които нямат специално обучение за работа с деца с толкова сериозни проблеми, което от една страна е крайно не ефикасно при наличие на безплатни социални услуги за деца в риск в цялата страна, а и вероятно неефективни именно поради липсата на специализация.

2.2.2. Първият отговор, на който е важно да се спрем е подкрепата на родителите, която все повече се превръща в неотменна част от подкрепата на децата. В повечето случаи родителите, тези, които предоставят грижа и възпитание на децата в риск са сериозна част от проблема или той не би могъл да се постави и решава без тяхното участие.

Фиг. 4 Потребители на социалните услуги през 2023 г.¹⁸

За 2023 година общо в социалните услуги, предоставяни от ИСДП имаме 1107 клиенти, от тях 578 деца и 529 родители (Фиг.4).

Родителите на децата, с които сме работили през 2023 г. в голямата си част са родители, които са в конфликт при раздяла, развод и в този конфликт те са въвлекли децата, имат големи трудности да локализират и проблема и решаването му в двойката. В голямата си част тези трудности включват и неразлиране на посредниците от въвличането на децата, от “овластяването” им, инструментализирането им за участие в правни и административни процедури, включително и да полват социални услуги за да убедят и привлекат повече страни към единия или другия родител. Случаите на родителски конфликти остават предизвикателство за специалистите не само поради конфликтната проблематика и стремежа на родителите да привлекат специалистите в тяхната „война“, но и поради невъзможността в някой от случаите децата да бъдат „спасявани“ от негативните последствия и токсичната за тях среда. В някои от услугите се наблюдава тенденция на насочване само на децата, които са в ситуация на конфликт между родителите липса на насочване на родителите и/или насочване на родителите към различни доставчици. Това на практика прехвърля цялата отговорност за

¹⁷ Пак там

¹⁸ Пак там

конфликта при раздялата на родителите спрямо детето. В тази връзка все повече през годината успяхме, да се противопоставяме на тази практика и да ангажираме родителите, през системата за закрила. Съща така това се касае и за децата, които са насочени по повод на процедури по развод или определяне на статута на упражняване на родителските права, процедури по реализиране на родителските права /когато детето отказва да се среща с родител или да живее с родителя, носител на този статут/, процедури по домашно насилие между родителите, в които детето е въввлечено. Налице са трудностите и предизвикателствата, както в директната работа, така и в работата по междуинституционално взаимодействие.

Добрите отговори, които сме постигнали показват, че за успех е необходимо:

- ясно споделено разбиране на целия екип в услугата за трудностите, ясно дистанциране от конфликта и даване на общи послания, свързани с необходимост от поемане на обща отговорност от възрастните, освобождаване на децата от роля в конфликта;
- индивидуализирана подкрепа на всеки родител, без осъждане, добронамарено и настойчиво, според нуждите му за да приеме и реализира тези послания;
- индивидуализираната подкрепа на детето да се върне към своята детска роля и към решаване на задачите на своята възраст, чрез много усилия за изглаждане на връзка, за отваряне на простанство извън конфликта на родителите, чрез подготовка за медиирани срещи и подкрепа при тях;
- осъществяване на медиирани срещи между родителите;
- осъществяване на медиирани срещи между родител и дете, наблюдавани или не, в рамките на услуга Контактен център, за която имаме разработена собствена методика;
- отговорна, професионална и категорична позиция на ОЗД, с която се поставя ясна рамка, информиране и предупреждаване на последиците от продължаване на злоупотребата с детето.

При всички от случаите за услуга са насочени и родителите, които имат трудност в контакта с децата си.

Често това се дължи на непознаване на възрастовите особености особено в преходни периоди и основно в пубертета и юношеството. Нуждите на тези родители са посрещнати чрез информиране и консултиране и обучение в родителски умения.

Особено специфична група тук е групата на родителите, осиновители, които в голяма част от случаите адресират своите трудности, които са обичайни за всеки родител, към осиновяването, главно към произхода на детето. Трудностите и предизвикателствата тук са в недостига на възможности за прилагане на споделена грижа, в случаи в които очевидно раздялата и настаняването в алтернативна грижа не са в най-добрия интерес на детето и едновременно родителят няма достатъчно ресурс за да промени взаимоотношенията, което често води до висок риск от съвместното живеене.

Родителите на децата, във висок риск и с висока уязвимост, често са силно маргинализирани. Те по-скоро не са информирани за възможностите за правата на децата си, за приятелско правосъдие, не притежават познания, умения и нагласи да се застъпват за децата си. Често проблемът с представителството не е решен по добър начин – бащата не е припознал децата, майката може да отсъства, или да има противоречиви интереси, близките нямат правомощия и

пр. тези родители се нуждаят от придружаване, информиране, застъпничество и разбира се обучение умения, но за съжаление, поради културни особености, както и поради наличие на нескривани дискриминационни нагласи сред институциите, включително тези за закрила, те имат ограничен достъп до подкрепа¹⁹. Работата ни по проект „Достъп до справедливост“²⁰ показва, че при оказване на подкрепа без осъждане, добронамерено и професионално родителите откликват, споделят сериозни притеснения и се ангажират да се погрижат по-добре за децата си.²¹

Специфична група тук са *кандидатите за осиновяване*, чиито брой нараства, от една страна поради избора, който те правят към нашите курсове за обучение и от друга вероятно, има нарастване и на самия брой на кандидатите, което обаче по статистика не е така. Според годишния доклад²² на АСП **в регистъра на осиновяване има 919 деца, от които 443 здрави, и 476 с увреждания, а броят на кандидатите за осиновители е над 1697.** По данни от същия доклад деца, настанени в семейства на близки и роднини са 4097, а в приемни семейства са 1593 като няма данни за броя на децата в ЦНСТ, има данни само за 266 Центрове за настаняване от семеен тип за деца/младежи, общ капацитет 3 281 места. При всички случаи общият брой на децата, настанени в алтернативна грижа, без настанените при близки и роднини **надхвърля 3500.** От наблюдения от практиката на супервизия на приемни семейства в рамките на договори с общини²³, както и от работата ни в тази област можем да твърдим, че **има твърде много деца с престой в приемни семейства и други видове алтернативна грижа повече от четири години, което поставя под сериозен въпрос смисъла на тази грижа като временна и последиците за децата от грижа с временен характер.**

“Като пример е случай на дете, настанено в приемна грижа, с престой повече от 9 години, изпартено при нас за психолого-педагогическа характеристика за евентуално вписване в регистъра за осиновяване. Детето е на 15 г., с връзка на слятост с приемния родител, сериозни трудности в социализацията, връзките с връстници, самостоятелността. Приемният родител бива насочван за подкрепа, която успешно саботира системно и периодично се правят плахи опити за извеждане на детето. На този етап всяка промяна ще причини страдание на детето, трудно можем да го определим като реално осиновяемо, и едновременно с това продължаването на тази грижа го поставя в сериозен риск.”

Тези факти за съжаление не се посочват и интерпретират, или анализират в докладите на АСП, поради което не знаем как те интерпретират тези данни и какви мерки смятат да предприемат. Тук се отваря сериозна зона за застъпничество на всички нива.

¹⁹ Доклад от участващо изследване в действие на нуждите от подкрепа на деца, участващи в правни процедури и техните родители, Проект „Достъп до справедливост“, ИСП, 2023 г., <https://sapibg.org/bg/news/doklad-ot-uchastvashcho-izsledvane-v-deistvie-action-na-nuzhdite-ot-podkrepa-na-deca-uchastvashchi-v-pravni-proceduri-i-tehnite-roditeli>

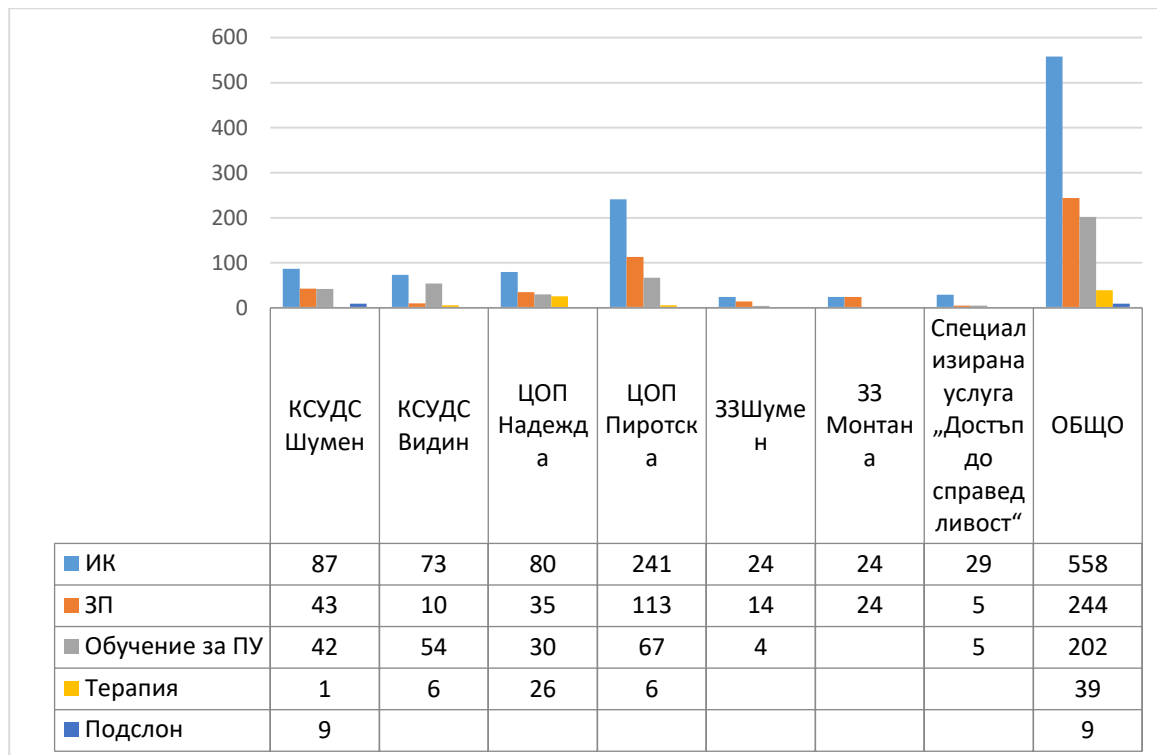
²⁰ <https://justice.sapibg.org/bg>

²¹ Как да подкрепим достъпа до справедливо правосъдие на децата от уязвими групи. Практическо ръководство. ИСП, ISBN 978-954-2956-36-5, 2024, достъпно на: <https://justice.sapibg.org/bg/resource/kak-da-podkrepim-dostpa-do-spravedlivo-pravosdie-na-decata-ot-uyazvimi-grupi-praktichsko-rkovodstvo>

²² <https://asp.government.bg/bg/za-agentsiyata/misiya-i-tseli/otcheti-i-dokladi/>

²³ ИСП предоставя супервизия на приемни семейства по договори с общини Шумен, Видин, Монтана, София

Услуги за родители - разпределение по услугите според чл.15 от ЗСУ – Фигура 5

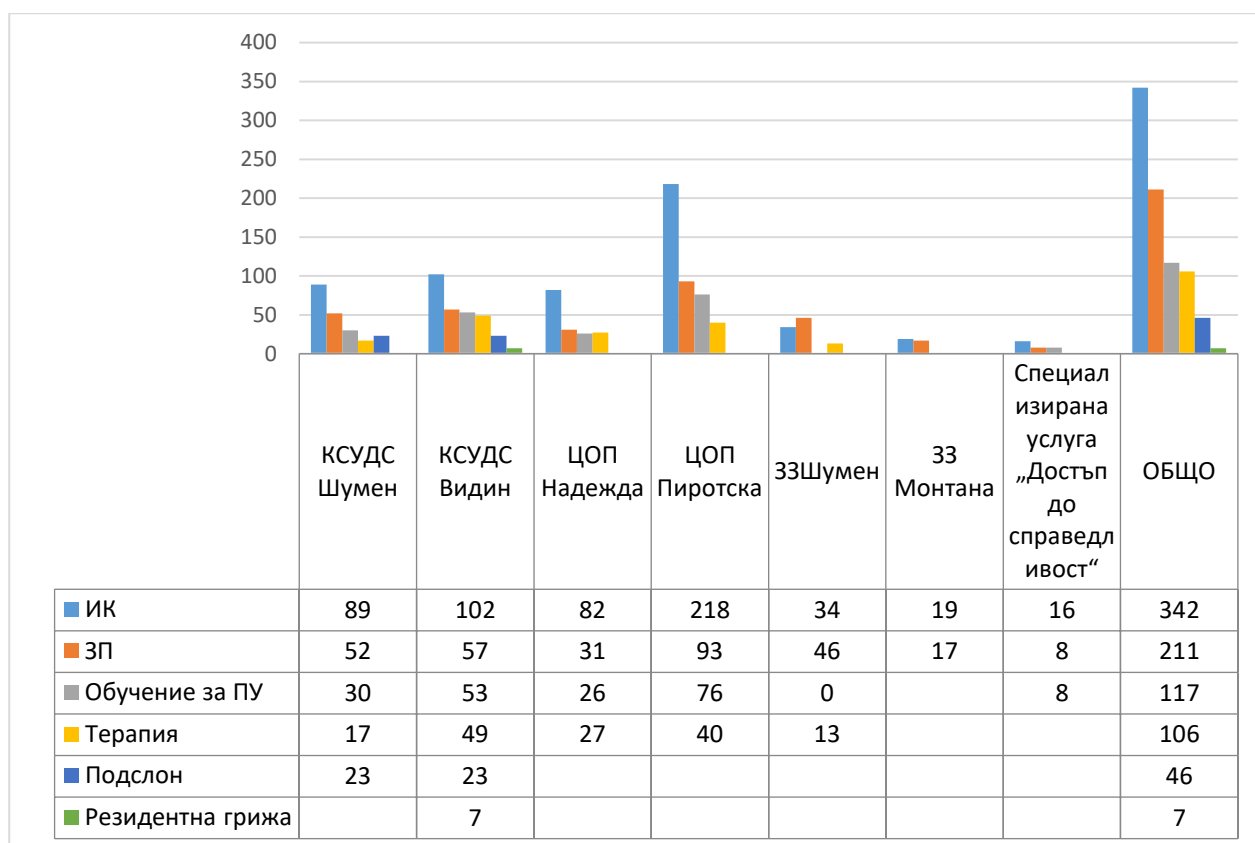

Фиг. 5 Услуги за родители²⁴

2.2.3. Ясна тенденция на професионализиране на дейностите и все по-успешно диференциране на дейностите, според изискванията на закона за социалните услуги

Услуги за деца - разпределение по услугите според чл.15 от ЗСУ – Фигура 6

²⁴ Източник: годишни доклади на услугите за 2023 г.

Фиг. 6 Услуги за деца²⁵

Като най-разпозната и прилагана продължава да е услугата “Информирание и консултиране”, като все пак се очертава и тенденция за увеличаване на делът и на “Застъпничеството и посредничеството”. На тази тема беше посветена Годишната среща на организацията и обучението на екипите на организацията, вероятно са допринесли за разпознаване на много от дейностите, които се вършат като застъпничество и посредничество – междуинституционални срещи по случаи на дете, писмени становища, изпращане на индивидуални оценки към компетентни органи и пр., както и за осмисляне и въвеждане на нови дейности. Познаването на нормативната рамка на дейностите, в които децата имат проблеми и трудности е условия за гарантиране на правата им.

Тенденцията за повишаване на предоставяне на застъпничество и посредничество повлияе на преодоляване на “кабинетния” характер на помагането в някои от социалните услуги на ИСДП. ЗСУ овласти доставчиците да бъдат реален застъпник за правата на всяко дете, което е участник в някакви правни или административни процедури²⁶, като процеудрите за налагане на мерки за закрила, възпитателни мерки, административни решения на образователните и други институции, участие в разпит, изслушвания, снемане на смедения и пр.

Продължава тенденцията на сериозни трудности при предоставяне на социалната услуга ОПДКС, основно поради неяснота на смисъла на услугата и определяне на целевата група. Тази услуга, с уникалния си набор от дейности би могла да е изключително полезна за да отговори на нуждите на юноши във висок риск от отпадане от училище (а не отпаднали), с

²⁵ Пак там

²⁶ Закон за социалните услуги, §1, т.7 от Допълнителни разпоредби: “Застъпничество” по чл. 15, т. 2 е дейност за подкрепа на лицето да защити и да отстоява своите права и потребности в рамките на налични правни и административни процедури.

висок риск от криминализиране, с висок риск от бягства, попадане в трафик, зависимости и други при много големи трудности в отношенията с родителите. Тази услуга с възможностите си за по-голяма интензивност и продължителност, с концепцията си за „дородителстване“ може да бъде една иновативна услуга за млади хора във висок риск. Независимо от писмата до отговорните институции, срещите и обсъжданията системата за закрила не разпознава, не разбира нейната полезност, и се оправдава с много ограничените насоки за целевата група. В тази сфера през 2024 г. трябва да продължат усилия за застъпничество на регионално и национално ниво.

2.2.4. Сериозен е приносът на ИСДП и през 2023 г. за развитие на добри практики на междупрофесионално взаимодействие, на междусекторно предоставяне на социални услуги.

Практика “Застъпничество при разпит и изслушване на деца, жертви или свидетели на насилие “Синя Стая”, получи признание на национално ниво, след повече от петнадесет години работа за нейното развитие. Практиката е набор от дейности за застъпничество и подкрепа за щадящо изслушване или разпит на деца, участници в наказателни и граждански процедури, изграждане на помещения за специализирано щадящо интервюиране/изслушване на деца, т.н. „Сини стаи“, което изисква между институционално сътрудничество и мултидисциплинарен подход, за въвеждане на интегрирана индивидуална оценка по смисъла на Директива 12/29 на ЕС в работата на социалните услуги, управлявани от организацията от 2005 насам – КСУДС Шумен, КСУДС Пазарджик, КСУДС Видин, ЦОП „Пиротска“София. В партньорство с редица институции през множество проекти от ИСДП до 2012 г. бяха построени още седем стаи, обучени бяха специалисти във всички социални услуги, в които има такива помещения, в интервюиране на деца по протокола на NICHD за целите на разпита или на изслушването. Подкрепата на децата за интервюиране при разпит, както и за последваща работа за възстановяване обичайно се извършва от обучени от ИСДП специалисти от Център за обществена подкрепа (ЦОП) във всички социални услуги, които ИСДП управлява – Пазарджик, Сливен, Шумен, София, Видин. Практиката се развива 16 години от ИСДП, изцяло е развита като практика на организацията и има множество вътрешни и външни оценки, междинни и финални. По модела на тази практика общини, МП, АСП, УНИЦЕФ България създадоха още стаи и сега, по данни на ДАЗД в страната има около 70 специализирани помещения.

Практика “Детски център за застъпничество и подкрепа “Зона Закрила” поставя ИСДП и България на водещо европейско ниво при използване на модели за подкрепа на деца, жертви на насилие. Тази практика има всички условия да стане национална и достъпна за всяка дете. Услугите са иновативни, следват модела Всичко под един покрив/Барнахуз, който се препоръчва като най-успешен на европейско ниво. Законът за социални услуги и изменения в наказателното законодателство дават възможност за легитимиране на всички дейности на Зона Закрила. Усилията на ИСДП бяха насочени към изготвяне на документация, която да послужи за разпространение на модела – методика, компетентностна рамка, програми за обучение. Въпреки,

През последната година на проектно предоставяне на Детски център за застъпничество и подкрепа “Зона Закрила” в Шумен и Монтана продължи различното развитие на централите, основано на различното ниво на развитие на всяка от тях.

Центърът в Монтана продължи да работи за обхващане на целия набор от дейности, а именно подкрепата при участие в правни процедури. В резултат на усилията едва в началото на 2024

г. имаше резултати и бяха насочени деца за разпит. Екипът работеше в намален състав и именно проектният характер на дейността затрудняваше намирането на специалисти.

Центърът в Шумен продължи към повишаване на качеството и постигане на стандартите на Барнахуз, както и работа на национално ниво – мобилно предоставяне на подкрепа при разпит в други общини, участие на експерти от екипа в национални обучения чрез НИП на съдии, прокурори, разследващи полицаи.

И двата центъра работиха за търсене на устойчивост, заедно с екипа на ИСДП на национално ниво. Устойчивостта, която намерихме беше през специализирани програми в рамките на делегирани социални услуги.

Високо специализирана услуга за достъп на деца от ромска общност до дружелюбно правосъдие. Услугата е разработена като програма, на основата на изследване на нуждите на деца от високоуязвими ромски общности в София (Факултета и Филиповци) и техните родители и се предоставя през миналата година като проектна дейност²⁷. Реализирането и ни даде много уроци и позволи подготовката на сериозни ресурси за нейното продължаване, но и за цялостно обогатяване на дейностите на организацията по застъпничество и посредничество на ниво клиент, услуга и национално ниво. Също така е важно да се отбележи, че тази услуга отвори пространство за развитие на общностна работа, за прилагане на съвременни форми на работа в общността, за изработване на материали като информационни брошури, видеоклипове, флаери за деца и родители, както наръчник за професионалисти.

Разработване на инструмент за регистриране на случаи на насилие в местата за задържане. Проведението от ИСДП анализ на ситуацията в страната, консултирането на нуждите на национално ниво, ниво институции за задържане, както и с деца, допринесе за разработване на този инструмент, който ще се финализира и пилотира през 2024 г.

*Изкуствен интелект за информиране на деца, жертви или свидетели на насилие*²⁸, който съще е в процес на изработване също стъпва на проучване и анализ на ситуацията в страната, на нагласите и нуждите на децата, на информационните ресурси, които да се включат в приложението. Този инструмент ще се финализира и пилотира през 2024 г.

2.2.5 Участие на децата и техните семейства

Проведените дейности за консултиране, за търсене на мнение на родители и деца през 2023 г. доведе до напредък в концепцията на ИСДП за детско участие, участие което да не носи рискове за добруването на деца и да отваря пространство за гласа именно на децата в риск.

През 2023 бе проведено пручване с онлайн въпросници с общ брой респонденти 83, от тях 42 деца и 41 училищен персонал. Проведени са 6 фокус групови дискусии – три с ученици от едно Софийско и две Шуменски училища и две с училищен персонал – учители и директори (онлайн).²⁹ Темите в проучването са свързани с въздействието на социалните и полови норми и стереотипи, като фактор за насилие в училище. Бяха проведени консултации с 6 деца потребители на социални услуги по изработване на приложението базирано на изкуствен интелект, което да информира и насочва към подкрепа. Деца от услугите и учениците се включиха и в процес на съвместно проектиране на това приложение, като темите, които

²⁷ Проект „Достъп до справедливост“, <https://justice.sapibg.org/bg>

²⁸ Проект „i-Access My Rights“, <https://sapibg.org/bg/project/mezhdunaroden-proekt-i-access-my-rights>

²⁹ Проект CARING “Да предизвикаме социалните норми, за да намалим насилието в училище“, <https://sapibg.org/bg/news>

засегнаха са това доколко е била и е достъпна подкрепата за деца преживели насилие, по какви канали децата получават информация за своите права и какви са начините да я намират.

Разработването на програма за предоставяне на новата специализирана услуга „Достъп до справедливост“³⁰ също се базира на нуждите на децата и родителите в общността, изведени през изследване в действие, в което участваха над 50 респонденти-деца и родители. Целите и дейностите в услугата бяха консултирани с лидери в общността, част от които са и родители на деца участващи в правни процедури чрез срещи за консултиране. Данните от изследването, в което децата и родителите споделиха опита си и какво очакват от институциите, когато са в досег с полиция и правосъдиер ни даде ценни изводи, които интегрирахме в концепцията на услугата, така че подкрепата за тях да отговори във възможно най-пълна степен на потребностите им.

С 5 деца (три момчета и две момичета), лишени от свобода бяха проведени интервюта, в които бе взето под внимание мнението им, относно докладване на случаи на насилие и тормоз в затвора и дали считат, че безопасността им е защитена. Участниците в интервютата консултираха с мнение възможни инструменти за докладване и събиране на информация за насилие, които биха били полезни за тяхната сигурност.

Успешен подход за участие на децата във вземане на решения в дейностите на услугите са създадените през 2023 г. общности (групи) деца, ползватели на услугите в КСУДС Видин и КСУДС Шумен, с които започна провеждане на сесии по теми, касаещи разбирането им за насилието и как услугите могат да ги подкрепят.

2.2.6. Застъпничество на национално ниво

Застъпническите дейности на национално ниво са водещ инструмент на ИСДП за влияние върху законодателството, институционалните практики главно в системата за закрила и правосъдието за деца.

Нашите приоритети бяха в наставане за изграждане на интегрирана система за закрила, която прилага междусекторен подход на съвместна работа около случая на детето, което означава добро познаване от ОЗД/ДСП на ролите на всяка институция и на своята роля, развитие на достатъчна идентичност на защитаващи правата и най-добрия интерес на детето.

Поставихме и темата за разбирането и прилагането на разпоредбите на ЗСУ и ППЗСУ паралелно с разпоредбите на ЗЗД и ППЗЗД, без достатъчно мисъл за прилагане на съвременна философия при даване на конкретни насоки. Предлагаше обучения, подкрепа на системата за закрила, която може да се каже, че реагира доста “плахо”.

Тук е важно да се отбележат усилията ни за развитие на модел на високоспециализарна социална услуга по смисъла на ЗСУ, която да се развива на областен модел. Тези усилия бяха чрез различни срещи на различно ниво – министри, заместник министри, писма, становища, и сякаш показаха резултат, но смяната на редовното правителство поставя под съмнение действителната ситуация. Запазването на Зона Закрила и в трите града на пилотиране като социална услуга, главно ЦОП, и то по-скоро програма в ЦОП от една страна има много смисъл, поради модерната философия на тази услуга. Това, което обаче не е ясно и е сфера за застъпничество през следващата година е именно работата на областно ниво.

³⁰ Проект „Достъп до справедливост“, <https://justice.sapibg.org/bg>

По отношение на дружелюбното правосъдие можем да кажем, че има ясна тенденция към неговото разпознаване от все повече институции. Промените в нормативната уредба се дължат и на годините натиск, който наши експерти оказват при участие в работни групи към МП, в междупрофесионални общности, като тази към НИП за дружелюбно правосъдие. За първи път в измененията в НПК, ЗПФКПП се прави връзка между системи за разследване и система за закрила на детето при изготвяне на индивидуални оценки или характеристики на деца, участниците в правни порцеудри, при тяхното информиране, придружаване, разпит и пр. Също така за първи се разпозна и моделът “Синя стая”, изобщо връзката между социалната и парвосъдната система като естествена и необходима, и се сформира на национално ниво от ДАЗД работна група за изготвяне на методика. Тя беше разработена основно с приноса на наши експерти и се очаква утвърждаването и през 2024 г. Влияние на национално ниво за тези успехи имат и системните мултидисциплинарни обучения на национално ниво, главно през проекти, през НИП и УНИЦЕФ, но също и регионални във Видин, София.

Приоритетно за 2024 г. би следвало да работим по същите теми, с по-специфични задачи.

2.2.7. Приключили случаи.

През 2023 година, след предоставени услуги на деца и родители е приключена работата по 638 случая, от които 298 деца и 340 родители. Прави впечатление, че все повече клиенти са мотивирани да ползват услугите до края на планирания срок, което е договорено със специалистите от екипите. Това е свързано и с факта, че започна да се отделя повече време за изясняване, договаряне и предоговаряне на същинската им заявка. Самите клиенти се включват активно в изготвянето на оценката и нейното споделяне по един разбираем за тях начин. Практиката показва, че по-дългия срок на услугата, което се наблюдава като тенденция през 2023 г. позволява осъществяване на една по-продължителна и комплексна подкрепа, отработване на проблемите зони и постигане на заложените цели, в един не толкова кракък период от време.

Наблюдава се известно покачване на случаите, при които след изготвяне на първоначална оценка на потребностите не е сключен договор, поради различни причини (най-често промяна в обстоятелствата, промяна на заявката или несъответствие с възможностите на услугата и желанията на клиента). При анализ на писмените обратните връзки се констатира по-скоро отлично ниво на услугата, като клиентите споделят, че са доволни от отношението, обърнатото им внимание и професионализма на колегите. Има обратни връзки, които предлагат разширяване на работното време и през почивните дни, поради невъзможност на клиентите да посещават услугата и такива, които предлагат по-интензивна обратна връзка при работата на специалиста на детето с родителя.

Обобщеният анализ на данните показва, че при 85 % от затворените случаи през 2023 г. са изпълнени заложените цели.

2.3. Базирана на познание практика на работещите в ИСДП

Практиката базирана на познание, предполага всеки специалист да работи с ясна теоретична опора. Специалистите в ИСДП демонстрират високо ниво на професионализъм и компетентност, като интегрират научно обосновани методи и познание в дейностите по обща

превенция, в директната работа с деца в риск и във висок риск, осигурени с постоянна професионална подкрепа чрез достъп до методически и други ресурси, обучения, супервизии, методически срещи, участие в национални и международни форуми за взаимен обмен.

Професионалната подкрепа за специалистите е интензивна и разнообразна, включваща индивидуални, екипни и групови супервизии, както и редовни методически срещи, въвеждащи и надграждащи обучения. Методическите срещи и обученията са насочени към актуални и специфични теми със широк спектър, което повишава ефективността на интервенциите и качеството на предоставяните услуги. Налице е повишена интензивност и продължителност на обучителните модули, както и по-високо съответствие с актуално законодателство и стандарти при предоставяне на социалните услуги.

Високият брой супервизии, особено индивидуалните, показва фокус върху персоналната подкрепа на специалистите, което повишава мотивацията и компетентността им. Провеждането на различни видове супервизии (индивидуални, екипни и групови) осигурява всеобхватна подкрепа и развитие на специалистите. Самите те демонстрират високо ниво на удовлетвореност от включването им в ежеседмични форми за професионална подкрепа, което показва тяхната ефективност и полезност и това, че те отговарят на нуждите и очакванията на специалистите.

Като постижение може да отбележим и активният обмен на опит и сътрудничеството с международни организации и експерти, включително и участие в международни и интердисциплинарни професионални форми за сътрудничество, което обогатява знанията и практиките в организацията.

Изведените силни страни в професионалното развитие на специалистите в организацията създават стабилна основа за предоставяне на висококачествени социални услуги и устойчивото ѝ развитие.

2.3.1. Подходи за подбор и специализиране на екипите, за интегриране на новите специалисти към научните опори на екипите.

През изминалата година, се запази сравнително устойчиво ниво на състава на специалистите в звената в Шумен и Видин, което гарантира устойчивост в научните опори и интегрирането им в тяхната практика, но и изискване за надграждане и задълбочаване на познанията и уменията чрез формите за професионална подкрепа.

Услугите предоставяни в гр. София се сблъскаха с предизвикателства, които наложиха набиране на персонал и неговото въвеждане и специализиране. *Подборът на специалисти в ИСДП се осъществи по критерии, които оценяват не само академичната подготовка и степента на образование, но и опит и професионални умения, оценени чрез интервюта и практически задачи. В екипите се включиха нови служители с различен професионален опит и обучени в прилагане на различни научни школи, което допринесе за по-широк обхват на компетенциите на екипите. В резултат на приложението подход, който освен подбор включи и подкрепа за интегрирането им се достига до висок стандарт на предоставяната подкрепа в отговор на комплексните нужди на децата в риск и семействата.*

Новоназначените служители в ИСДП по време на периода на въвеждане проявиха висок ангажимент за професионално развитие.

Ключов елемент в професионалното развитие на специалистите в ИСДП е подкрепата на новите служители, която гарантира повишена мотивация за работа и компетентност, така че те да интегрират в пълна степен своите знания и умения с научните подходи на организацията и да ги прилагат в директната работа с децата в риск. Тя включва:

Интензивно въвеждащо обучение, което обхваща основни теми като:

- нормативна рамка, осигуряваща солидна основа за разбирането на правната среда, в която специалистите ще работят;
- стандарти за качество на социалните услуги, включително етични норми и професионални стандарти, което гарантира разбиране на очакванията за професионално поведение и качество на услугите;
- основни методи за работа с деца и семейства, работа по случай: оценка, планиране на интервенции и предоставяне на услуги по застъпничество, информизиране и консултиране, терапия, обучение в умения;
- практически задачи и симулации, които позволяват на новите служители да приложат наученото в контролирана среда и улеснява прехода към реалната работа, повишава увереността им.

Наставничество: за всеки нов служител е определен наставник, който предоставя непрекъснатата подкрепа и насоки през първите 6 месеца. Наставничеството включва съвместна работа по случаи; редовни срещи; обсъждане на конкретни случаи; споделяне на добри практики.

На новите служители се предоставят по-интензивно *супервизии* и *участват в методически срещи*, които им дават възможност за учене, обсъждане на предизвикателства и получаване на професионална обратна връзка. През 2023 г. *средният брой супервизии на нов служител е 2.8 месечно*.

Новите служители редовно получават *обратна връзка и периодична оценка* за своето представяне от наставника и ръководството на услугата. Това им помага да се ориентират в очакванията и да подобрят своите умения и подходи.

Ефективен подход в подкрепата на новоназначените служители, прилаган в ЦОП Славейков и ЦОП Надежда е въвеждане на позиция Координатор по обучение на нови служители, чиято основна задача е да осъществява пряко наставничество, обучение, супервизи и обратна връзка в първите 6 месеца.

Анализът на *подходите за подбор и въвеждане на новите служители* показва тенденция за продължаване на дейности като:

- *Подобряване на стратегии за привличане*: Разработване на по-ефективни стратегии за привличане и задържане на специалисти, в специфични области като: застъпнически дейности за деца участващи в правни процедури, работа с деца в конфликт със закона и извършители на насилие; водене на групови програми с цел терапевтична подкрепа и обучение в умения.
- *Подкрепа на новите служители*: Интензивна подкрепа и менторство на новоназначените служители, за да се улесни тяхната адаптация и интегриране в професионалните дейности на екипите.

2.3.2. *Разширяване на теоретичните опори през надграждащите и специализирани обучения на специалистите в ИСДП са основен компонент от професионалната практика в организацията.*

Те са насочени към задълбочаване на знанията и уменията, необходими за справяне със сложни и специфични случаи на деца жертви на насилие, както и за работа по превенция на насилието в маргинализирани общности и училищна среда.

През 2023 г. специалистите са участвали в редица надграждащи обучения, включително и уебинари, насочени към усъвършенстване на психодиагностичните умения и терапевтичните интервенции, както и уменията за застъпничество за гарантиране правата, особено при работа с деца, жертви на насилие и деца с поведенчески проблеми. Повишен акцент бе поставен върху специфични теми като застъпничество за правата на децата и децата в родителски конфликти. Бяха надградени и развити компетенции по специфични теми като:

- *Застъпничество в правни процедури:* Поредица от модули за достъпа на деца жертви на престъпления и деца с поведение в конфликт със закона до дружелюбно правосъдие; за правата им в правни процедури и как да се застъпват специалистите за упражняването им.
- *Социална анимация:* Програми, фокусирани върху използването на анимационни техники за подпомагане на възстановяването и социалното включване на децата в риск.
- *Консултиране на деца и семейства:* Модули, които разглеждат съвременни методи за консултиране и подкрепа на деца и семейства, включително техники за подобряване на комуникацията, за изследване и намеса в семейната динамика.
- *Криминалистично интервю и интервю за целите на административното и гражданското производство:* Специализирани обучения, които подготвят специалистите за подпомагане на разпитите и изслушванията на деца, жертви на насилие, деца в родителски конфликти или при предприемане на административни мерки за деца като се акцентира на подходи, които минимизират виктимизирането и осигуряват надеждна информация.
- *Работа със семейства в конфликт:* Обучения, насочени към методи за работа с деца и семейства по повод родителски конфликти, включително медиация и предотвратяване на родителско отчуждение.
- *Уебинар: Модели за решаване на конфликти в училищна общност* като превенция на насилието.
- Поредица от уебинари за запознаване със специфики на модела за *работа с деца жертви на насилие „Барнахауз“*

Общият брой надграждащи и специализирани обучения в ИСДП е 1600 часа, като средният брой часове обучение на специалист възлиза на 36 часа годишно. Някои специалисти са инвестирали значително време в обучение, като трима специалисти имат по 96 часа обучение по метода „Семейни констелации“; трима специалисти имат по над 120 часа обучение за супервизия.

Анализът налага нуждата от *развитие и специализиране на обучителни теми* по някои важни аспекти от практиката, които са нови, наложени от актуалната практика или законодателство

и следва да се осмислят в дълбочина. Съществуват дефицити в някои области на познанието и методическите опори, като познание за водене на групов процес и специализирана работа с деца извършители.

2.3.3. Осмисляне на познанието в директната работа като важен компонент в подкрепата и професионалното развитие на специалистите в организацията.

Предоставянето на супервизия дава възможност за осмисляне на теоретичните опори през обсъждане на конкретни случаи, получаване на обратна връзка, повишаване мотивацията на специалистите и справяне с негативни емоции по повод директната работа по случаи. Основните теми на супервизиите включват работа с деца жертви на насилие, деца с поведенчески проблеми, и деца въввлечени в родителски конфликти.

През 2023 г. 53 специалисти от организацията са участвали в общо 187 супервизии, от които:

- Индивидуални супервизии: 107
- Екипни супервизии: 50
- Групови супервизии: 30

Фиг. 7 Супервизии по услуги през 2023 г. ³¹

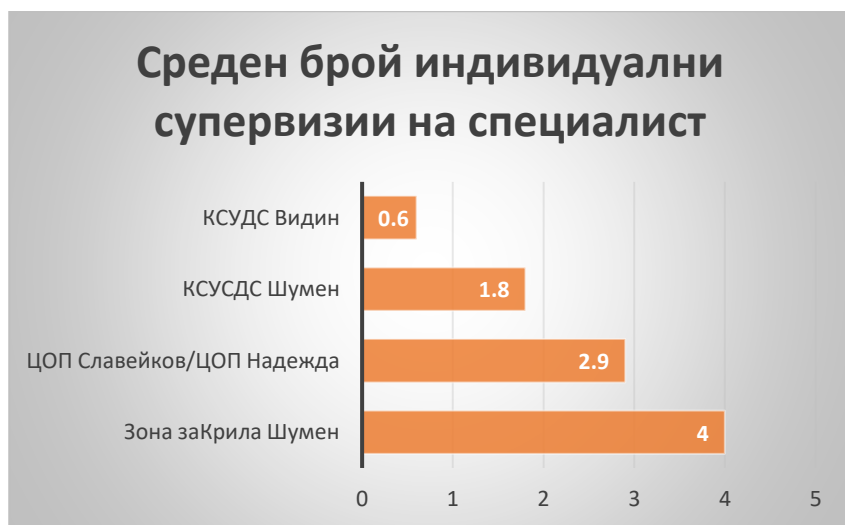
Въпреки общия брой супервизии предоставени на специалистите в организацията, съществува известен дисбаланс на супервизии спрямо броя служители във всяко звено. Очертава се тенденция за най-голям брой предоставени супервизии средно на специалист в специализираната услуга за деца жертви на насилие Зона заКрила Шумен. Това подчертава, че супервизията оказва ефективна подкрепа в работата по комплексни и сложни случаи за преодоляване на последиците от насилие при деца и е търсена възможност за подкрепа от специалистите, за задълбочаване и специализирането им в конкретни научни школи.

³¹ Източник: годишни доклади на услугите за 2023 г.

Поради недостатъчно точни данни за участието на всеки от служителите в екипни и групови супервизии, не може да се каже доколко този тип супервизии са обхванали и подкрепили осмислянето на работата по случай при всеки от тях, включително и в зависимост от стажа му в организацията. *Общата тенденция е, че екипните супервизии в най-голяма степен подкрепят екипите, работещи по случай за осмисляне и клинично наблюдение, също за постигане на по-гъвкава рамка в работата и търсене на различни перспективи за работа по случаите.*

За да имаме по-ясна картина, е необходимо да се подобри ежемесечното събиране на данни по услуги и своевременно да се управлява спазването на минималния стандарт за брой супервизии.

Фигура 8 показва изключително обезпокоителни тенденции на неравномерно ползване на индивидуални супервизии от специалистите по звена, което говори за неспазване на утвърдения нормативен стандарт. Видно, че в различните звена на организацията интензивността на провеждане на индивидуални супервизии е различна, за което влияние оказват различни фактори и най-вече разбирането за смисъла на супервизията като инструмент за професионално развитие и подкрепа. Данните от услугите³² показват, че в КСУДС Видин от 14 специалисти, само 4 са ползвали индивидуална супервизия през годината, като само един от тях е покрил минималният стандарт от 4 индивидуални супервизии. В ЦОП-овете в гр. София от 16 специалисти, 11 имат по-малко от 3 индивидуални супервизии: две и под две за годината, което също дава повод за интензифициране на индивидуалната подкрепа. От друга страна, да се надяваме, че специалистите използват възможностите най-вече на екипните и груповите супервизии и в тях имат възможност да реферират своята практика по конкретни случаи и да я осмислят.

Фиг. 8 Среден брой индивидуални супервизии на специалист по услуги през 2023 г.³³

Необходимо е да се интензифицира предоставянето на индивидуални супервизии на специалистите, най-вече в КСУДС Видин и това да се постави като приоритетно изискване по отношение на утвърдените стандарти в организацията. Това поставя въпроса и за това кой провежда супервизиите. Към момента супервизии в организацията предоставят 4-ма експерти, като услугите в София ползват и подкрепата на двама външни специалисти. Недостатъчно добре е разпределен вътрешният ни ресурс от супервизори, като той трябва да се

³² Пак там

³³ Пак там

ползва не само за изпълнение на поръчки от други организации, но и за взаимна подкрепа по услугите на ИСДП. Приоритетно е необходимо да се обмисли възможността за разширяване и по-гъвкаво разпределение на екипа от вътрешните супервизори, както и утвърждаване на механизми, в които експертите от една услуга оказват подкрепа на друга услуга на организацията.

Срещите на екипите в *Методическа учебна година (МУГ)* значително допринасят за повишаване на квалификацията на специалистите, като им предоставят възможност за осмисляне на практиката, ново познание и методи за работа. Методическите срещи на специалистите допринасят и насърчават обмена на опит и добри практики между специалистите, което води до подобряване ефективността на интервенциите.

Методическата подкрепа за специалистите по звена е структурирана и систематична, което създава устойчивост в професионалното развитие. През 2023 г. са проведени 12 методически срещи, обхващащи общо 26 часа.

В методическите срещи, специалистите в организацията осмислят през теоретични концепции практиката си по конкретни случаи на деца в родителски конфликти, работа по оценка на капацитета на родители, преодоляване съпротивите на клиентите. *Фокусът върху специфични теми* отразява актуалните предизвикателства в работата с деца във висок риск и семействата им.

2.3.4. Ефективната практика за превенция на насилието в ИСДП се основава на развитие на нови и актуализиране на съществуващи методическите ресурси, както и на подобряване на достъпа до тях.

През 2023 г. основният ресурс, който бе развит на експертно ниво бе пакетът от материали за застъпнически дейности при деца, участници в правни процедури. Пакетът актуално отрази нормативни промени касаещи правата на пострадали и обвиняеми за престъпления деца и непрекъснато подлежи на актуализиране. Ресурсите по темата са в различен формат: видеофилми, брошури в електронен и хартиен формат, структурирана информация с алгоритъм за действие при конкретни случаи, издадено практическо ръководство, което съдържа т.нар. „пътеки за действие“ на специалистите. За прилагане на ресурсите, социални работници и психолози преминаха поредица от обучения, както и супервизии по конкретни случаи.³⁴

Друг ресурс, който бе адаптиран и надграден през годината е програмата за групова работа за промяна на нормите, водещи до насилие в училище, също достъпен в електронен формат за специалистите.

Все още крайно недостатъчно е ползването на съществуващите ресурси за работа с деца с различен профил при преживяно насилие или за групова работа по обща превенция на насилието. Можем да отбележим, че в най-голяма степен методическите ресурси на ИСДП се ползват от колегите от КСУДС и ЗЗ Шумен и ЦОП Надежда. Достъпът към ресурсите е осигурен като налични пакети в сървърите на всяка услуга, както и във виртуалната библиотека на сайта на организацията.

³⁴ <https://justice.sapibg.org/bg>

Това, което се нуждае от подобрене е актуализиране на част от ресурсите, обучение на част от екипите за работа с тях и създаване на управленски механизъм във всяка услуга за координиране и проследяване на ползването им от всеки специалист, като отговорност за това се поеме от директорите на услугите.

2.3.5. *Възможностите за подобрене поставят фокус върху следните препоръки:*

➤ ***Разширяване на тематичния обхват и надграждане на знанията и уменията***

Интегриране на **нови теми и разширяване на теоретичното познание през обучения и осмислянето му през супервизии и методическа подкрепа по теми**, свързани с: застъпнически дейности за правата на децата в риск и във висок риск ; превенция на онлайн насилие и тормоз над деца; управление на кризисни ситуации, включително подходи за психо социална подкрепа на децата и семействата; психо социална работа с деца в конфликт със закона; практика на гарантиране правото на децата на мнение и участие във вземане на решения, които ги засягат.

Създаване на **програми, насочени към развитие на специфични умения и компетенции** като социална общностна работа, интеркултурна компетентност и работа с различни културни групи и общности; развитие и управление на екипа и подобряване на екипната комуникация.

Текущо **актуализиране на програми за обучения на специалисти по застъпничество** за права на деца участници в правни процедури, поради промени в съответните закони и непрекъснато **актуализиране на знанията на специалистите в ИСДП по нормативната рамка**, касаеща деца.

➤ ***Интензифициране на индивидуални и групови супервизии и методическите срещи с цел повишаване на възможностите на специалистите за осмисляне на практиката през познание, както и превенция на професионалното прегаряне.***

Гъвкаво разпределение на експертите на организацията за оказване на подкрепа по услуги и използване пълноценно на компетенциите им за предоставяне на супервизии.

Продължаващо включване на външни експерти в груповите супервизии и включването на специалисти от различни области в методическите срещи и супервизиите ще обогати перспективите и научнообоснованите подходи към работа със сложни случаи, както и допълнително ще подкрепи специалистите.

Провеждане на методическите срещи в различни формати, включително онлайн уебинари, хибридни срещи и присъствени сесии, за да се осигури по-широк достъп и участие; въвеждане на кратки, но редовни онлайн срещи за обсъждане на текущи казуси и нови предизвикателства; ефективно планиране и разпределение на месечните супервизии и проследяване на ефективността им.

Въвеждане на индивидуални планове за професионално развитие, които включват конкретни цели и мерки за постигането им и ефективна система за анализирането и обобщаването им.

➤ ***Интегриране в практиката на ИСДП на нови технологии и подобряване на съществуващите:***

Подобряване на онлайн платформите на ИСДП за споделяне на ресурси и материали.

Практически обучения на специалистите за прилагане на технологии и дигитални инструменти за събиране и анализ на данни при предоставяне на социалните услуги.

3. Повишаване на компетенциите по социална работа в нашата страна

3.1. Центърът за компетентности и професионално развитие към ИСДП

в стратегическо отношение управлява, координира и осъществява дейностите за професионално развитие на специалистите, както в организацията, така и извън нея; развива и разпространява научно обосновани ресурси за социална работа; предоставя обучителни и подкрепящи услуги; целенасочено допринася за качество на практиката в предоставяне на социални услуги, приоритетно за подкрепа на деца жертви на насилие и деца в конфликт със закона (Виж фиг. 8)

Фигура 8 Център за компетентности и професионално развитие на ИСДП

През 2023 г. очертаваме тенденция на продължаваща висока интензивност на дейности и услуги за развитие на професионалния капацитет на специалисти от социалната система, от образователната и правосъдната система за работа с деца жертви на насилие и във висок риск от поведения в конфликт със закона.

Редица външни фактори оказаха влияние върху дейностите за компетентностно развитие, реализирани от ИСДП:

- Продължаващо влияние на дейностите за професионална подкрепа оказват предизвикателствата, стоящи пред работещите в социалната сфера в резултат на адаптиране на практиката в съответствие с променящото се законодателство - Закон за социалните услуги и приложимата подзаконова нормативна база.

- В края на 2023 г. изключително актуални за социалната работа станаха промени, касаещи децата обвинени в престъпления, съгласно Наказателно-процесуалния кодекс, както и промени, касаещи децата пострадали от престъпления, съгласно Закона за финансова компенсация на пострадалите от престъпления.
- През отчетната година на национално ниво, успоредно със законодателните промени, започна развитие на политики касаещи децата жертви на престъпления: разработване на методика за сините стаи, разработване на индикатори за насилие, Национална стратегия за детето, инициативи на МП и МВР за специализация на работещите с деца и др.

В съответствие с влиянието на тези външни фактори, експертният състав ИСДП адаптира съдържателно нови обучителни програми и прилагане на подходи за професионална подкрепа, които да отговорят на актуалните нужди от специализиране в области на теоретичното познание, практиката и методологията.

3.2. Обучения на специалисти от страната

В отговор на развитие на практиката на подкрепа на деца жертви на насилие в съответствие с актуалните законодателни изисквания и утвърждаване на модели на щадящо правосъдие за деца в страната, бяха обучени 204 специалисти, предимно от социални услуги. Обученията бяха предоставени присъствено, онлайн и под формата на уебинари. В някои обучения бяха включени и специалисти от системата на МВР, Отдели закрила на детето, Местни комисии за БППМН, НПО, педагогически специалисти от училища. Обученията целяха развигие на компетенции за обща, вторична и третична превенция в няколко основни теми:

- Работа по превенция на насилието в училище;
- Закрила от насилие в социални услуги;
- Достъп до дружелюбно правосъдие на деца , жертви и свидетели на престъпления и в конфликт със закона; правна рамка;
- Поредица уебинари, представящи стандартите на модела за застъпничество и подкрепа на деца жертви на насилие Барнахуз;
- Застъпничество и посредничество в социалните услуги във връзка с промени в нормативната база, касаеща деца-жертви и деца-извършители;
- Резилианс подход в социалната работа;
- Управление на социални услуги;
- Обучение на обучители на кандидат-осиновители;
- Обучения на супервизори.

По-голяма част от обучените специалисти се включиха в обучителните форми в рамките на финансиране по проекти, изпълнявани от ИСДП. В тази връзка, отчитаме негативна тенденция на недостатъчно и вероятно неефективно организиране и представяне на възможностите на обучителния център за предоставяне на обучения по заявка, платени от самите заявители или възложители. От обучените 204 специалисти, само на 37 % са предоставени услуги по обучението срещу заплащане. За преодоляване на тази негативна тенденция, предвиждаме приоритетно стратегия и план за развитие на стопанската дейност, осъществявана основно от компетентностния център на ИСДП.

Въпреки негативните тенденции във връзка с развитие на стопанската дейност на центъра, отчитаме значителен принос на организацията в развитие на информираността, чувствителността и уменията на специалисти от страната да оказват подкрепа и да се застъпват за правата на деца жертви на насилие и деца с високорисково поведение на различни нива и в различни системи. Интегрираният характер в организационно и съдържателно отношение на предоставените обучения, също така допринесе за развитие на разбирането за междуинституционалното сътрудничество в оказване на подкрепата за целевите групи.

3.3. Подкрепа в развитие на приемната грижа

През 2023 г. ИСДП продължи подкрепата си за развитие на приемната грижа на областно ниво в Шумен, Видин, Монтана, Стара Загора и София. По договори със съответните общини бяха предоставени над 1500 часа обучение на 40 специалисти от областните екипи по приемна грижа и комисиите по приемна грижа по теми, касаещи грижата за деца в приемни семейства. В областите Шумен, Монтана и Видин, експерти на организацията предоставиха над 600 часа супервизии на около 200 приемни семейства и 40 социални работници от екипите по приемна грижа.

В процеса на развитие на приемната грижа, ИСДП оказва подкрепа за справяне с трудности в грижата за децата, особено деца с травми от насилие, negliжиране и изоставяне, като същевременно допринесе за повишаване на компетенциите на работещите специалисти по приемна грижа, а също и на самите приемни родители.

3.4. Предоставяне на супервизии на социални услуги

Съгласно нормативните изисквания и стандарти за качество на социалните услуги, ИСДП осъществи подкрепа чрез предоставяне на регулярни супервизии на социални услуги за деца и семейства в гр. Дупница, Нови Пазар, Лясковец, Венец. В групови и индивидуални супервизии се включиха 39 специалисти от услугите.

При предоставяне на този тип услуги, отчитаме също негативна тенденция, която вероятно е повлияна и от реализиран проект на Агенци за социално подпомагане, в рамките на който служителите на всички социални услуги в страната получиха безплатни супервизии.

Тази тенденция поставя много въпроси, касаещи професионалното развитие на специалистите предоставящи социални услуги, както и критериите за качество на услугите на системно ниво. Приоритетно предстои да анализираме и да търсим отговор на тези въпроси, от една страна с цел да допринесем с експертиза за по-добро развитие на системата на закрила на децата, от друга страна – да подобрим стопанската дейност на организацията.

3.5. Възможности за подобряване на приноса на ИСДП за развитие на компетенциите на специалистите от страната.

Компетентностният център на ИСДП има наличните ресурси и капацитет за отговор на актуалните изисквания, стоящи пред професионалистите от различните системи за осигуряване на достъпа на децата, жертви на насилие, и децата в конфликт със закона до подкрепящи услуги и щадящи процедури. Оказваната професионална подкрепа в различни обучителни и консултативни форми подпомага развитието на междуинституционално сътрудничество и повишава информираността и уменията на специалистите за работа с деца.

Наличните предизвикателства, насочват към търсене и развитие на следните възможности за подобрения в тази насока:

- Разработване на стратегия за по-добро маркетизиране и организиране на платени обучителни програми и платени супервизии. Разработване на по-атрактивни обучителни програми и по-добро представяне на услугите на обучителния център, за да се увеличи процентът на платените обучения.
- Усилване на връзките с други институции и организации за съвместни проекти и инициативи.
- Интегриране на нови технологии, като например: използване на виртуални класни стаи, онлайн платформи и видеоконферентни системи за обучения и супервизии.
- Анализирание и подобряване на стопанската дейност на ИСДП за по-добро финансиране и устойчиво развитие на дейностите.

4. Комуникация и партньорства

Фокусът на партньорствата на ИСДП на национално и международно ниво продължава да бъде ориентиран към обмен и развитие на нови практики и модели за подкрепа на деца във висок риск, за превенция на насилието, както и за професионализиране на практиката на работа на професионалистите в съответствие със законодателство, европейски стандарти и принципите за правата, подкрепата и защитата на децата.

Добрата вътрешна (на национално ниво) и външна (на международно ниво) комуникация се реализира чрез партньорства по различни проекти, участие в международни и национални форуми, членства в мрежи и организации.

Като основен ресурс за обмен, развиване на нови модели в социалната работа и пилотирането им в практиката ползваме партньорствата по различни проекти, в които активно през 2023 г. ИСДП си сътрудничи с организации като: Съвет на балтийските държави (Швеция), Пинал Риформ Интернешънал (Нидерландия) Тер де зом (Унгария, Румъния, Гърция, Испания), Брейв фон (Хърватска), Католически университет-Льовен, Университет НОВА-Португалия, Асоциация Родители и Фондация „Здраве и социално развитие“ (България).

ИСДП е член на: Юрочайлд; Национална мрежа за децата-България; член-съосновател на мрежата „Промис - Барнахус“ (обединява усилията на различни професионалисти в борбата с насилието над деца). Организацията стана съчредител и член на европейска мрежа Child-Friendly Justice European Network (CFJ-EN), която има за цел да подкрепи европейските държави-членки при адаптирането на техните съдебни системи към принципите на съобразеното с детето правосъдие. Експерти от ИСДП участваха в годишното общо събрание и в годишния семинар на мрежата в края на 2023 г. (Генуа, Италия).

5. Управление и организация, финансова стабилност

5.1. През 2023 година, цялостното управление на качеството на услугите, предоставяни в ИСДП премина през заложените задачи и дейности в Програмите за качество на социалните услуги за всяко звено, разработени на основание чл.112 от Закона за социалните услуги.

Услугите са приведени в съответствие със изискванията на ЗСУ и Наредбата за качество на социалните услуги. *Индикаторите за отчитане са изпълними и се вижда, че има много добро управление на качеството в работата с клиентите и управление на екипите в посока професионализиране, в изпълнение на стандартите и критерии по Наредбата за качество на социалните услуги.*

Управлението на качеството на работа по предоставяне на услугите се базира на спазване на следните принципи:

- системност на вътрешния контрол и мониторинг за по-добра ефективност и ефикасност;
- ориентация на мерките за повишаване на качеството на услугите към постигане на конкретни резултати за потребителите;
- активно включване на лицата, ползващи социални услуги, в процесите на контрол и мониторинг;
- основан на фактите подход при вземането на решения за подобряване на качеството на социалните услуги;
- адекватност и навременност на мерките за повишаване на качеството и професионалната подкрепа;
- непрекъснато усъвършенстване на качеството на предоставяните социални услуги, основано на анализ и факти.

Във всяко звено, се осъществяваше планиран вътрешен контрол и мониторинг по следните направления: прегледи на ИОП и ИПП- срокове на изготвянето, съдържание и качество на подкрепата, постигнати резултати; взаимодействие в екипите по случай и на междуинституционално ниво; преглед на досиетата по случаи; проследяване на дейностите и спазване на стандартите за професионално развитие на персонала; подобряване на специализираната среда; развитие и ползване на методическите ресурси на организацията. Провеждани бяха периодично дейности свързани с получаване на обективна оценка, основана на преглед на качеството на изпълнение. Целите в управление на услугите бяха свързани и с даване на обективни и конструктивни предложения по отношение на планираните мерки и интервенции в ИПП, на базата на гарантиране правата на потребителите, техния най-добър интерес и на комплексна оценка на техните потребности от подкрепа в зависимост от идентифицираните проблеми и рискове.

5.2. Организацията отчита втората година от приетия стратегически план и най-общо може да се каже, че има известен напредък по повечето приоритети в него и предвидените дейности за тяхното изпълнение.

Основният напредък е в постигане на по-добра връзка между различните дейности на организацията и най-вече между социалните услуги и проектите. Проектите в много по-голяма степен са свързани с пилотиране на практики, които имат смисъл за подобряване на работата на услугите. Имаше доста усилия за по-добро информиране на всички колеги за проектите, за въвличането им в дейностите на проектите. Едновременно с това е ясно, че сем само стъпка напред, предстои много работа в тази посока през следващата година.

Напредък също има в усилията да създадем условия за по-добро набиране на данни, което да подпомага управлението на организацията, и този напредък се надяваме да се види през следващата година. Предстоящото въвеждане на софтуерни продукти ще доведе до по-ефективна работа по набиране на данни, ще подобри управлението на качеството на услугите чрез текущ анализ на данните, ще допринесе за осъвременяване и ефективно управление на документацията, за да се избегнат забавяния и липса на важни данни.

Систематичната събиране и анализ на обратна връзка от потребители и партньори е от съществено значение за подобряване на качеството на услугите. Ръководството на организацията планира и координира дейности на екипите по подобряване на механизмите за събиране и анализ на обратните връзки.

По отношение на повишаване на качеството на услугите, имаме документален напредък, също и по същество, също така имаме и по същество развитие на екипите, въвеждане на нови форми, подобряване на работната среда и пр. Имаме стабилизация в управлението на всички нива, въвличане на хората в часите в управлението.

Все още не е достатъчен действителният мониторинг на качеството на социалните услуги на ниво организация. Въвеждане на систематичен мониторинг и вътрешен контрол за оценка на качеството на услугите, редовни вътрешни и външни анализи на работата на звената трябва да бъде основен приоритет през 2024 г.

По отношение на развитие на специализираните услуги за деца жертви на насилие отчитаме напредък във връзка с усилията на ИСДП за развитие и разпространение на модела Зона заКрила, както и разширяване на обхвата и специализиране на подкрепата и за деца в конфликт със закона под наименованието Зона заКрила+. Чрез пилотираната нова услуга постигнахме подобряване и улесняване на достъпа на децата до правосъдие и подкрепа за гарантиране на техния най-добър интерес при участието им в правни процедури; осигуряване на интегриран подход между институциите, центриран към потребностите на детето.

Приоритетно през следващата година ще продължим дейностите по застъпничество на национално и областно ниво за развитие на модела Зона заКрила+ в градовете Шумен, Видин и София като областен модел. От гледна точка на разпространение на модела, ще се насочим към изграждане на мрежа на национално ниво чрез утвърждаване на модела Зона заКрила в още 5 града в България и ще подкрепим развитие на професионалния капацитет на екипите в тях с финансовата подкрепа на УНИЦЕФ.

По отношение на комуникационните дейности, те определно са подобрени през годината, но все още има много за развитие по отношение на същностната комуникация, не само обичайните дейности. В края на годината имаме разработена комуникационна стратегия, като предстои разработване на комуникационни планове по услуги и реализиране на конкретни ангажименти по отношение на подобряване представянето на организацията и по звена. Предмет на бъдеща дискусия е темата за развиване на фондонабиране и възможностите за това. Като резултат

очакваме разширяване на партньорствата и съвместните инициативи с други институции и организации.

Най-сериозна слабост в изпълнение на плана е в развите на стопанската дейност на организацията и това следва да е вторият приоритет за 2024 г.

Исклучително изоставаме по отношение на групиране и актуализиране на ресурсите и гаранитране на тяхното ползване от всички колеги; също така в постигане на професионален нетинг на помещенията за работа с клиенти; преодоляване на “кабинетния” начин на работа и пр. Предстои планиране и развитие в тази насока, което би довело до осъвременяване на офисите и помещенията за работа с клиенти; осигуряване на необходимите материали и ресурси за консултативна и терапевтична работа.

Годишният доклад е приет на Общо събрание на ИСДП, проведено на 17.06.2024 г.

Председател на УС на ИСДП:

Проф. Нели Петрова-Димитрова